TÜRK MAMLEKETTERDİN PARLAMENTTİK ASSAMBLEYASI

TürkPAnın AYLANA-CÖYRÖ, TABIGIY RESURSTAR JANA SALAMATTIKTI SAKTOO BOYUNCA KOMISSIYASININ

TOGUZUNCU JIYINI

2024-jıldın 27 maysı

onlayn

OTCET

"TürkPAga MÜCÖ MAMLEKETTERDE MEDICINALIK TAŞTANDILARDI BAŞKARUU"

KIRIŞÜÜ

Türkiya Respublikasının Ankara şaarında öткön TürkPAnın 12-plenardık sessiyasında kabıl alınğan Katçılıktın 2024-jılga karata iş planına jana TürkPAnın 2023-2028-jıldarga strategiyalık jol kartasına ılayık, «Medicinalık taştandıldarda başkaruu TürkPAga mücö mamlekettердин" toguzunçu oturumunun kün tartibinin negizgi maselesi katarı karalışı kerek.

Medicinalık taştandıldarda başkaruu oluttuu globaldık köygöy bolup sanalat. Ekonomikalık önügüü deŋgeeli jogoru, salamattıkti saktoogo mamlekettik investiciyaları köp jana jaşoonun uzaktığı jogoru bolgon ölkölördün salamattıkti saktoo mekemeleri medicinalık taştandıldarda köbürөөk çığarışat. Al emi juguştuu oorulardın jayılışınan japa çekken ekonomikalık jaktan naçar önüккön ölkölördө mınday kaldıktar toptolboy kalgandıktan tuura esepke alınbay kalışı mümkün. TürkPAga mücö mamlekettер da bul maselege özgөçө maani berişken.

Азыр дүйнөдө медициналык мекемелердин санынын жана медициналык жардамдын көлөмүнүн өсүшү менен медициналык таштандыларды башкаруу жана зыянсыздандыруу (утилизациялоо) маселеси актуалдуу жана маанилүү болуп баратат. Ушуга байланыштуу саламаттык сактоодо таштандыларды башкаруу чөйрөсүндөгү ченемдик укуктук база өзгөчө мааниге ээ. Бул көйгөйдү чечүүдө туура чечим табуу ТүркПАга мүчө мамлекеттерде чечилбеген башка дагы маанилүү маселелерди чечүүдө салым кошот.

Дени сак айлана-чөйрөгө болгон укук, медициналык таштандыларды начар башкаруу аркылуу ачык түрдө бузулат. Бүткүл Дүйнөлүк саламаттык сактоо уюму (БДССУ) биринчи жолу 1979-жылы медициналык таштандыларды коркунуч категориясы катары тааныган жана аны тазалоо жана башкаруу боюнча адистештирилген кызматтарды талап кылган. Акыркы мезгилде, 1992-жылы, Базель Конвенциясы медициналык таштандыларды башкарууда маанилүү этаптан өтүп, таштандылардын 45 ар кандай түрүн аныктаган, алардын арасында клиникалык таштандылар биринчи орунду ээлеген. Бул чаралар курчап турган чөйрөгө жана адамдардын ден соолугуна түздөн-түз потенциалдуу коркунучтун күчөшүн эске алуу менен, курчап турган чөйрөгө жана адамдардын ден соолугуна терс таасиринин алдын алуу үчүн медициналык таштандыларды туура иштетүүнүн жана башкаруунун маанилүүлүгүн баса белгилеп, айлана-чөйрөнү жана калктын саламаттыгын сактоодогу маанилүү кадамдар болду. Калктын ден соолугуна, экологиялык жана санитардык абалына коркунуч туудурган инфекцияларды, химиялык, радиоактивдүү жана башка материалдарды камтыган медициналык таштандылардын көлөмүнүн жылдан жылга көбөйүшү менен буга карата зарыл чараларды көрүү маанилүү маселелердин бири болуп саналат. Бүгүнкү күндө саламаттыкты сактоо тутумунун алдында турган негизги маселе сапаттуу жана жеткиликтүү медициналык кызматтарды көрсөтүү бойдон калууда. Заманбап медициналык жабдуулардын болушу медициналык алдыңкы технологияны киргизүү менен айкалышып, тейлөөнүн сапатын жогорулатууга оң таасирин тийгизүүдө.

Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун (БДССУ) маалыматы боюнча, медициналык практикадан келип чыккан биомедициналык калдыктардын болжол менен 15%ы адамдын ден соолугуна жана айлана-чөйрөгө коркунуч келтирет. Мындай калдыктарга калк арасында массалык ууланууну пайда кылуучу жана айлана-чөйрөнүн узак мөөнөттүү

булганышына шарт түзгөн инфекциялык, химиялык же радиоактивдүү материалдар кирет.

1995-жылдын май айында БУУнун айлана-чөйрө боюнча программасынын Башкаруучу Кеңеши химиялык заттардын тизмесин эл аралык жана уюмдар аралык баалоо процессин демилгелеп, алты жылдан кийин Туруктуу органикалык булгоочу заттар боюнча Стокгольм конвенциясын кабыл алган. 2004-жылы күчүнө кирген жана андан бери бир нече жолу кайра каралып чыккан бул конвенция тизмеленген химиялык заттарды өндүрүүнү жана бөлүштүрүүнү жок кылууга же чектөөгө багытталган. ***Тиркеме С*** медициналык таштандыларды күйгүзүүчү жайларды туруктуу булгоочу заттардын бир булагы катары жарыялаган жана V бөлүктө эң мыкты экологиялык тажрыйбалар боюнча сунуштардын арасында төмөнкүдөй чакырык таштаган: Жаңы таштандылардын көмүүчү жайларды куруу боюнча сунуштарды кароодо, таштандыларды чыгаруу боюнча иш чаралар сыяктуу альтернативаларды эске алуу керек. Муниципалдык жана медициналык таштандылардын пайда болушун минималдаштыруу, анын ичинде ресурстарды калыбына келтирүү, кайра пайдалануу, кайра иштетүү, таштандыларды бөлүү жана таштандыларды азыраак пайда кылган продукцияларды жайылтуу. Мындай мамилеге ылайык, коомдук саламаттыкты сактоо маселелери кылдаттык менен каралышы керек (UNEP, 2017, p.63)

Медициналык таштандыларды туура эмес иштетүү, калкты инфекциянын жугуу коркунучуна дуушар кылат. Бир жолу колдонулуучу шприцтерди, тамчылаткычтарды жана таңгычтарды дезинфекциялоо режимин бузгандыктан, көбүнчө дезинфекцияланбаган таштандылар медициналык мекемелердин таштанды салуучу контейнерлерине ыргытылат, бул кийинчерээк ар кандай инфекциялардын пайда болуу жана жайылуу коркунучун жаратат.

Отчет мүчө мамлекеттердин тынчсыздандырган тармактарына жана ТүркПАга мүчө мамлекеттердин медициналык таштандыларды башкарууну жакшыртуу жаатында келечектеги кызматташуу артыкчылыктарына багытталган. Бул багыттагы иштер тынымсыз жүргүзүлүшү керек, анткени илим өнүгүп, жаңы технологиялар келип, кырдаал өзгөрүп жатат. Ал эми чечим кабыл алуучулар бул көйгөйдүн приоритеттүүлүгүн көрүп, түшүнүшү керек.

АЗЕРБАЙЖАН

Азербайжанда медициналык таштандыларды Азербайжан Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2007-жылдын 28-декабрындагы № 2 токтому менен бекитилген «Талдыктылар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына, «Медициналык таштандылар менен иштөөгө карата талаптарга» ылайык көзөмөлгө алынат. 213 жана Республиканын Министрлер Кабинетинин № 74 токтому менен бекитилген «Шаарлардын жана башка турак жай аймактарынын аймагын санитардык-гигиеналык жана экологиялык эрежелерге ылайык тазалоонун, убактылуу сактоонун, үзгүлтүксүз ташуунун жана тиричилик калдыктарын зыянсыздандыруунун эрежелери» Азербайжандын 2005-жылдын 21-апрелиндеги.

Мыйзамга ылайык, медициналык таштандылар 4 класска бөлүнөт - А, В, С жана Д, алардын ичинен В (потенциалдуу инфекциялык оорулуулар менен байланышта болгон таштандылар) жана С (өзгөчө коркунучтуу инфекциялык оорулуулар менен байланышта болгон материалдар) класстары көбүрөөк коркунучтуу тандыштанды болуп саналат.

Коронавирустун (COVID-19) инфекциясы жайылганга чейинки мезгилде жүргүзүлгөн мониторингге ылайык, мамлекеттик жана жеке менчик медициналык мекемелерде медициналык таштандыларды башкаруу боюнча талаптарды аткарууда кемчиликтер болгон. Ошентип, талаптарга ылайык, көпчүлүк мекемелерде кооптуу медициналык таштандылар үчүн атайын түстүү идиштер коюлбай, бул жаатта жооптуу адам дайындалган эмес.

Аймактарда жүргүзүлгөн мониторинг медициналык мекемелерде пайда болгон кооптуу медициналык калдыктар жалпы таштандылар менен бирге турмуш-тиричилик таштандылары көмүлгөн жайларга ташылып жатканын көрсөттү. Бир катар учурларда медициналык мекемелерде медициналык таштандыларды өзүнчө жыйноо үчүн атайын идиштер берилбеген, таштандыларды эсепке алуу иштери жүргүзүлгөн эмес. Экология жана жаратылыш ресурстары жана саламаттыкты сактоо министрликтеринин биргелешкен иш-аракеттеринин натыйжасында бул кемчиликтерди жоюу боюнча иш-чаралар башталды.

Жогорудагыларды эске алуу менен мамлекеттик жана жеке медициналык мекемелердин, жергиликтүү статистика башкармалыктарынын, саламаттыкты сактоо бөлүмдөрүнүн, жергиликтүү

аткаруу бийлик органдарынын жооптуу түзүмдөрүнүн өкүлдөрү Баку, Сумгаит, Газах, Мингечевир, Губа, Ширван жана башка областтык борборлордо билим берүү чараларын ишке ашыруу максатында жеке адамдардын жана муниципалитеттердин катышуусу менен медициналык таштандыларды башкаруу боюнча семинарлар жана билим берүү мониторинги өткөрүлдү.

Учурдагы социалдык-экономикалык өнүгүү шарттарында медициналык мекемелердин санынын көбөйүшү, медициналык кызматтын жаңы түрлөрүн, ыкмаларын жана каражаттарын колдонууну кеңейтүү медициналык таштандылардын көлөмүнүн динамикалуу өсүшүнө алып келди. Ошентип, медициналык таштандыларды башкарууну жакшыртуу Азербайжанда саламаттыкты сактоонун артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп калды.

Ушуга байланыштуу, Азербайжанда медициналык таштандыларды башкарууну жана зыянсыздандырууну өнүктүрүү үчүн, республикада медициналык таштандыларды башкарууга катышкан жана бул жаатта көзөмөлдү жүзөгө ашыруучу мамлекеттик мекемелердин (органдардын) өкүлдөрүнөн турган жумушчу топ түзүлдү. Азербайжан Казакстан Республикасынын Экология жана жаратылыш ресурстары министрлигинин жана Саламаттык сактоо министрлигинин буйругу.

Республикада түзүлгөн медициналык таштандыларды башкаруу чөйрөсүндөгү көйгөйлөрдү дыкат изилдөө жана аларды чечүү боюнча зарыл чараларды ишке ашыруу боюнча жумушчу топтун ишинин натыйжалуулугун жана сапатын жогорулатуу максатында медициналык таштандылар менен иштөөнү контролдоо механизмин иштеп чыгуу пландаштырылууда. Бул жааттагы мыйзамдарды өркүндөтүү, медицина кызматкерлеринин билимин жана көндүмдөрүн жогорулатуу, керектүү инфраструктураны чыңдоо, бухгалтердик эсепти жана отчеттуулукту уюштуруу, калктын маалымдуулугун жогорулатуу жана башка багыттар боюнча максаттарды коюу жана бул үчүн биргелешкен иш-чаралардын планын даярдоо жана ишке ашыруу.

Экология жана жаратылыш ресурстары министрлиги, Саламаттык сактоо министрлиги жана ТАБИБ менен бирдикте Бакудагы жана региондордогу медициналык мекемелерде медициналык таштандыларды башкаруу тармагындагы учурдагы абалды изилдөө боюнча биргелешкен Мониторинг пландары бекитилди.

Республиканын медициналык таштандыларды менен иштөө (калдыктарды чогултуу, убактылуу сактоо жана ташуу) системасындагы медициналык мекемелердин учурдагы абалын изилдөөгө байланыштуу ЮНИСЕФтин демилгеси менен 2022-жылдын октябрь жана декабрь айларында 24 медициналык мекеме жана мониторинг пландарынын негизинде Экология жана жаратылыш ресурстары министрлиги, Саламаттыкты сактоо министрлиги жана ТАБИБтин тиешелүү кызматкерлери тарабынан 2023-жылдын август жана сентябрь айларында 37 медициналык мекеме жана 2024-жылдын январь айында 60 медициналык мекемеге эл аралык эксперттер тарабынан мониторинг жана баа берилген. Экология жана жаратылыш ресурстары министрлигинин, Саламаттыкты сактоо министрлигинин жана ТАБИБ дин (Аймактык медициналык бөлүмдөрүнүн башкармалыгы) тийиштүү кызматкерлери тарабынан.

Баалоонун жыйынтыгы боюнча медициналык таштандыларды туура сорттоо, медициналык таштандыларды чогултуу үчүн жайларды уюштуруу жана ташуу, медициналык кызматкерлердин медициналык калдыктар менен иштөө, бухгалтердик эсеп боюнча маалыматтуулугунун деңгээлинде бир катар кемчиликтер жана кемчиликтер аныкталып жана Баку шаарында жана областтарда жайгашкан көптөгөн медициналык мекемелерде медициналык таштандылар тууралуу маалымдалган. Бул көйгөйлөрдү жоюу үчүн жумушчу топ бир катар чараларды жана анын ичинде ЮНИСЕФтин колдоосу менен ишке ашырды.

Бул багытта медициналык таштандыларды тазалоодо колдонулуп жаткан заманбап технологиялар боюнча маалымат алуу үчүн жумушчу топтун мүчөлөрү Өзбекстанга барышкан, ал эми иш сапарынын алкагында медициналык таштандыларды коопсуз башкаруу жаатында аткарылып жаткан чаралар тууралуу жана мамлекеттик саясат боюнча маалымат ала алышты. ЮНИСЕФ тарабынан эл аралык практикада колдонулуп жаткан заманбап медициналык таштандыларды чыгаруучу жайлар боюнча маалымат алуу үчүн бир нече онлайн жолугушуу уюштурулду. Мындан тышкары, медициналык таштандылар менен иштөө боюнча колдонуудагы мыйзамдык базаны кайра карап чыгуу жана өркүндөтүү боюнча жумушчу топтун тиешелүү мүчөлөрүнөн турган чакан жумушчу топ түзүлдү.

Ошону менен бирге, Азербайжан Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2007-жылдын 28-декабрындагы № 213 «Медициналык калдыктарды башкарууга карата талаптарды» бекитүү жөнүндө токтому

Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан кайра каралып, жаңы долбоор заманбап талаптарга ылайык даярдалган чечим учурда макулдашуу стадиясында, тиешелүү мекемелердин.

Таштандыларды алгачкы пайда болгон булакта натыйжалуу сорттоо үчүн колдонуудагы мыйзамдарга ылайык медициналык таштандыларды башкаруу боюнча маалыматтык плакаттар даярдалып, медициналык мекемелерге жакынкы убакта. Ошондой эле, бул багытта медициналык мекемелерде медициналык таштандылар менен иштөө боюнча медициналык кызматкерлердин билимин жана көндүмдөрүн жогорулатуу үчүн окуу программасын даярдоо жана кыска мөөнөттүн ичинде окууларды өткөрүү. Мындан тышкары, кийинки мониторинг учурунда медицина кызматкерлерине тренинг пландалган. Медициналык таштандылар менен иштөөгө жооптуу мекемелердин жана саламаттыкты сактоо мекемелеринин деңгээлинде таштандыларды эсепке алуу боюнча маалымат базасын даярдоо, таштандылардын көлөмүнө жана курамына так мониторинг жүргүзүү, электрондук отчеттуулукту камсыздоо багытындагы иш-чаралар макулдашылды.

Медициналык таштандылар менен иштөөгө жооптуу мекемелердин жана саламаттыкты сактоо мекемелеринин деңгээлинде таштандыларды көзөмөлдөө, таштандыларды көлөмүнө жана курамына так мониторинг жүргүзүү, ошондой эле электрондук башкарууну камсыз кылуу үчүн Саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан даярдалган электрондук маалымат базасын даярдоо багытында макулдашылган иш-чаралар башталды. Электрондук база отчеттуулукту камсыздап бир нече медициналык мекемелерде пилоттук долбоор катары өткөрүлүүдө.

Азербайжан 2001-жылы Бириккен Улуттар Уюмунун кооптуу таштандыларды чек ара аркылуу ташууну жана көчүрүүнү көзөмөлдөө боюнча Базель конвенциясына кошулган жана Базель конвенциясы тарабынан ыйгарым укуктуу орган болуп Азербайжан Республикасынын Экология жана жаратылыш ресурстары министрлиги белгиленген. Конвенция боюнча милдеттенмелерди аткаруу үчүн «Кооптуу таштандыларды өткөрүү жөнүндө» жобо жана «Азербайжан Республикасында коркунучтуу таштандыларды башкаруу боюнча мамлекеттик стратегия» бекитилди.

Туруктуу органикалык булгоочу заттар боюнча Стокгольм конвенциясы Азербайжан Республикасы тарабынан 2003-жылы ратификацияланган. Конвенциянын ыйгарым укуктуу органы болуп

Азербайжан Республикасынын Экология жана жаратылыш ресурстары министрлиги дайындалган. Министрликке Конвенция боюнча кеңири маалымат берилип, тиешелүү уюмдардан эксперттик жумушчу топ түзүлүп, тиешелүү сунуш планы даярдалды.

Азербайжан Республикасы Озон катмарын бузуучу заттар боюнча Монреаль протоколун жана 1996-жылы Протоколго тиешелүү түзөтүүлөрдү ратификациялады.

КАЗАКСТАН

Белгилей кетсек, Казакстанда медициналык таштандыларды башкарууну жөнгө салуучу туруктуу мыйзамдык база бар. Бул жылдардын ичинде өлкө бул алкакты жакшыртты. Медициналык таштандылар үчүн санитария жана отчеттуулук эрежелери да медициналык таштандыларды коопсуз жана эффективдүү башкарууну камсыз кылуу үчүн маанилүү кадамдар экенин далилдеди. Бирок, олуттуу жакшыртууларга карабастан, кээ бир аспектилер андан ары жакшыртууну талап кылат. Эл аралык стандарттарга жана алдыңкы тажрыйбага шайкеш келүүнү камсыз кылуу үчүн мыйзамдык базага мониторинг жүргүзүү жана жаңылоону улантуу маанилүү. Ошондой эле эрежелерди так сактоону камсыз кылуу үчүн медициналык таштандыларды башкаруу менен алектенген кызматкерлерди көбүрөөк маалымат менен камсыз кылуу жана окутуу маанилүү.

Ошону менен бирге айлана-чөйрөгө потенциалдуу тобокелдиктерди азайтуу жана бардык жарандардын коопсуздугун камсыз кылуу үчүн медициналык таштандыларды тазалоонун жана жок кылуунун заманбап технологияларын жана ыкмаларын кеңири жайылтуу зарыл.

Базель конвенциясынын жоболоруна ылайык, Казакстан Республикасынын Мажлис 1994-жылдын 8-июлунда токтом кабыл алган. Андан ары Казакстан Республикасынын 2002-жылдын 4-декабрындагы «Калктын санитардык-эпидемиологиялык бейпилдиги жөнүндө» мыйзамы кабыл алынган. Ал 2009-жылдын 18-сентябрындагы «Элдин саламаттыгы жана саламаттыкты сактоо системасы жөнүндө» Казахстан Республикасынын кодексинин киргизилишине байланыштуу жокко чыккан, ал дагы Казакстан Республикасынын 2020-жылдын 7-июлундагы кодекси менен күчүн жоготту. Медициналык калдыктар менен иштөө чөйрөсүндөгү укуктук жөнгө салуу азыркы учурда Казакстан Республикасынын «Элдин

саламаттыгы жана саламаттыкты сактоо системасы жөнүндө» кодексинде жүргүзүлөт.

Медициналык таштандылар менен иштөө Казакстан калкынын эпидемиологиялык жана экологиялык коопсуздугунун маанилүү компоненти катары каралат. Медициналык таштандыларды чогултуу, ташуу жана жок кылуу өзгөчө көңүл бурууну талап кылат, анткени алардын курамында ар кандай жугуштуу оорулардын, уулуу жана радиоактивдүү заттардын болушуна байланыштуу адамдар жана айлана-чөйрө үчүн коркунуч туудурат. Медициналык мекемелер тарабынан «өндүрүлгөн» таштандылардын көлөмү тездик менен өсүү тенденциясына ээ, натыйжада колдонулуучу каражаттардын түрү (ассортименти), ошондой эле курамынын өзгөрмөлүүлүгү көбөйөт. Ар бир медициналык уюмда медициналык таштандылардын тобокелдиги боюнча таштандыларды чогултуу, убактылуу сактоо, кайра иштетүү жана ташуу системасы түзүлүшү керек.

«Туруктуу органикалык булгоочу заттар жөнүндө Стокгольм конвенциясын ратификациялоо жөнүндө» Казакстан Республикасынын мыйзамынын С тиркемесине ылайык таштандыларды өрттөөчү ишканалар дибензо-п-диоксиндерди жана дибензофурандарды, гексахлорбензолду жана полихлориддүү заттарды камтыган ТОГЗтун атайылап пайда болуу жана чыгаруу булактары катары классификацияланат.

Казакстан Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин Санитардык-эпидемиологиялык көзөмөл комитетинин аймактык башкармалыктарынын маалыматы боюнча, 2022-жылы 2021-жылга салыштырмалуу медициналык калдыктардын саны 8,6 эсеге азайган. Республикада 2021-жылга салыштырмалуу медициналык уюмдардын саны 1426 имарат жайларга (объектке) көбөйгөн. Медициналык операциялардын санынын көбөйүшүнө жана медициналык уюмдардын 1426 объектиге көбөйүшүнө параллелдүү медициналык таштандылардын пайда болушу 8,6 эсеге кыскарган. Бул медициналык мекемелер жана комитеттин бөлүмдөрү тарабынан берилген отчеттордун туура эместигин тастыктайт. Бүгүнкү күндө сатылып алынган медициналык жабдыктарынын көлөмүн жана пайда болгон медициналык таштандылардын көлөмүн талдоо үчүн маалымат базасы жок. Сатып алынган медициналык жабдыктар жана пайда болгон медициналык таштандылардын көлөмүнө мониторинг жүргүзүү үчүн заманбап маалыматтык системалардын жана электрондук маалымат базаларынын жоктугу, процессти эффективдүү башкарууга

негизги тоскоолдук болуп саналат. Чынында мындай аналитикалык маалымат базасы медициналык таштандыларды сатып алууну жана жок кылууну оптималдаштыруу үчүн өтө маанилүү, бул саламаттык сактоо мекемелеринин муктаждыктарын жакшыраак түшүнүүгө жана алдын ала айтууга мүмкүндүк берет.

Биологиялык жана медициналык таштандылар тийиштүү түрдө жок кылынбаса экологиялык, уулуу жана эпидемиялык коркунучтарды алып келери анык. Медициналык таштандыларды кайра иштетүүнүн ар кандай жолдору бар: термикалык, химиялык, термохимиялык. Казакстанда негизинен күйгүзүү жолу менен зыянсыздандыруу ыкмасы колдонулат, ал айлана-чөйрөнү булгап, калкты коркунучтуу инфекцияларды жуктуруп алуу коркунучуна алып келет.

Казакстан Республиканын аймагында бардыгы болуп медициналык таштандыларды чыгаруу боюнча 122 уюм иштейт, алардын 108нин өздүк базасы (88,5%), 14 (11,5%) имаратты (объект) ижарага алынган.

Мындан тышкары, Казакстан окумуштуулары тарабынан медициналык таштандыларды зыянсыздандыруунун уникалдуу ыкмасы иштелип чыккан. Аль-Фараби атындагы Казак Улуттук университетинин окумуштуулары биомедициналык таштандыларды (медициналык бет каптар, кол каптар, баш кийим, бут кийимдери ж.б.) башкаруунун дүйнөдө аналогу жок инновациялык ыкмасын иштеп чыгышты. Ата мекендик изилдөөчүлөр тарабынан иштелип чыккан плазма таштандыларынын тазалоо технологиясы жана плазма химиялык реактору уникалдуу болуп саналат, анткени алар биомедициналык таштандыларды толугу менен термикалык зыянсыздандырууга мүмкүндүк берет жана натыйжада кайра иштетүүнүн натыйжалуулугун жогорулатат жана энергияны керектөөнү азайтат. Салттуу плазманы кайра иштетүү ыкмасына салыштырмалуу биомедициналык таштандыларды сорттоосуз кайра иштетүүгө болот.

Таштандыларды көмүүчү жайларга, анын ичинде медициналык жайларга талаптар “Өндүрүштө пайдаланылган таштандыларды чогултууга, пайдаланууга, колдонууга, зыянсыздандырууга, ташууга, сактоого жана көмүүгө карата санитардык-эпидемиологиялык талаптар” санитардык эрежелери менен аныкталат (министрдин м.а. Саламаттыкты сактоо министрлигинин 2020-жылдын 25-декабрындагы)

Мындан тышкары, «Саламаттык сактоо мекемелерине карата санитардык-эпидемиологиялык талаптары» санитардык эрежелери

(Саламаттык сактоо министринин 2020-жылдын 11-августундагы буйругу менен бекитилген) медициналык таштандыларды чогултуу, классына жараша ташуу, кайра иштетүү этаптары менен сактоо тартибин иретке келтирет, чогултуу үчүн колдонулуучу идиштердин түрлөрүн аныктайт.

Саламаттыкты сактоо министрлигинин маалыматы боюнча, 16 943 медициналык уюм, анын ичинде медициналык заттарды жана дары-дармектерди колдонгон косметологиялык борборлор көзөмөлгө алынып, андан ары зыянсыздандырууга тийиш.

Казакстан Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги медициналык таштандыларды чогултуу, ташуу, сактоо, зыянсыздандыруу, көмүү жана пайдалануу менен алектенген жеке жана юридикалык жактарга квалификациялык талаптарды иштеп чыккан. Бул маселелер өкмөттүн көзөмөлүндө.

КЫРГЫЗСТАН

Бүгүнкү күндө дезинфекциялоо жана медициналык таштандыларды жок кылуу маселеси дүйнөнүн бардык өлкөлөрү үчүн өтө курч жана Кыргызстан да четте калган жок. Кыргызстанда бул жаатта иштеген 20 жылга жакын убакытта көптөгөн көйгөйлөр чечилди. Таштандыларды бөлүү процесси түзүлдү, ар бир класс үчүн протоколдор иштелип чыкты, уулуу хлор менен дезинфекциялоо практикасы колдонулбай калды, көптөгөн ооруканалар желимди дезинфекциялоонун заманбап ыкмаларын колдонушат жана аны полигонго жибербей жок кылышат. Тилеке каршы таштандыларды кайра иштетүү механизми жок. Бирок азыркыга чейин химиялык таштандыларды жок кылуунун жакшы жолго коюлган так системасы жок жана сымап камтыган материал менен өз ара аракеттенүүдөн келип чыккан олуттуу тобокелдиктер алдын ала элек.

Саламаттык сактоонун таштандылар башкаруунун жакшы системасын ишке ашыруу процесси татаал. Бул таштандылардын категорияларына жана Кыргызстанда буга чейин ишке ашырылып келген колдонуудагы практикага баа берүүнү гана эмес, ошондой эле таштанды башкаруунун варианттарын тандоону жана башкаруу планын иштеп чыгууну, институционалдык саясатты жана көрсөтмөлөрдү кабыл алууну, таштандыларды башкарууну уюштуруу, адамдык жана финансылык ресурстарды бөлүштүрүү, белгиленген мөөнөттөргө ылайык пландарды ишке ашыруу, системаны мезгил-мезгили менен окутуу, мониторинг

жүргүзүү, баалоо жана үзгүлтүксүз өркүндөтүү программасын ишке ашырууда.

Кыргыз Республикасы бардык маанилүү конвенцияларга, анын ичинде Монреаль протоколуна, Минамата конвенциясын кошпогондо кол койгон. Кыргызстан 2005-жылдын 17-июлунда Туруктуу органикалык булгоочу заттар боюнча Стокгольм конвенциясын ратификациялады жана 2006-жылдын 3-июлунда бул конвенцияны ишке ашыруунун улуттук планын бекитти. 2000-жылдын 31-майында кол коюлган. 1996-жылы Кыргыз Республикасы Кооптуу таштандыларды трансчекаралык ташууну жана аларды жок кылууну көзөмөлдөө боюнча Базель конвенциясын ратификациялаган, анын тизмеси медициналык таштандылар менен ачылат. Калктын саламаттыгы үчүн экологиялык коопсуздук маселесинин маанилүүлүгүн түшүнүү менен Кыргыз Республикасы «Өндүрүш жана керектөө таштандылар жөнүндө» мыйзам кабыл алган (2001-ж.). Ушул Мыйзамдын 8-беренесине ылайык, эгерде таштандылар айлана-чөйрөнү булгоочу булак болуп калышы мүмкүн болсо же ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын жана калктуу конуштарга түздөн-түз жакын жерде өрттөлүүгө тийиш болсо, аларды өз алдынча жайгаштырууга тыюу салынат.

Фармацевтикалык таштандылар менен иш алып баруу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1997-жылдын 9-ноябрындагы №407 “Сатууга жараксыз деп табылган продукцияны (товарларды) жок кылуунун (кайра иштетүүнүн) тартиби жөнүндө жобону” бекитүү тууралуу токтому менен жөнгө салынат. 06.04.2011-ж. №137 «Медициналык багыттагы дары-дармек каражаттарынын коопсуздугу жөнүндө» техникалык регламентти бекитүү жөнүндө.

Радиоактивдүү таштандылар менен иштөө «Калктын радиациялык коопсуздугу жөнүндө» (1999-ж.; 2014-ж.), «Радиациялык коопсуздук жөнүндө» Техникалык регламент (2011-ж.), «Кыргыз Республикасындагы ишмердүүлүктү лицензиялоо жана уруксат берүү жөнүндө» (2013-ж.) Кыргыз Республикасынын Мыйзамдары менен жөнгө салынат.), ошондой эле «Радиофармацевтикалык препараттар менен радионуклиддик диагностика жүргүзүүдө радиациялык коопсуздукту камсыз кылуу эрежелеринин кодекси» (Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 30.04.2015-ж. № 227 жана Экономика министрлигине караштуу Стандартташтыруу жана метрология борборунун буйруктары) Кыргыз Республикасынын 22.05.2015-жылдагы No 15 “Кыргыз

Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-2017-жылдарга Кыргыз Республикасында химиялык заттарды талаптагыдай башкаруу программасы” Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылы № 91 токтому менен кабыл алынган. Курчап турган чөйрөгө жана калктын ден соолугуна химиялык заттардын зыяндуу таасирин минималдаштырууну камсыз кылуу максатында Кыргыз Республикасы.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-2030-жылдарга калктын саламаттыгын сактоо жана саламаттыкты сактоо системасын өнүктүрүү боюнча “Дени сак адам – гүлдөгөн өлкө” программасында төмөнкүлөр белгиленген: заманбап, натыйжалуу стандарттарды жана критерийлерди иштеп чыгуу жана ишке киргизүү. Медициналык процедуралардын коопсуздугун камсыз кылууда, бейтапкана ичиндеги инфекцияларды көзөмөлдөөдө жана саламаттык сактоо уюмдарында медициналык таштандыларды зыянсыздандыруу (утилдештирүү) технологияларын колдонууда. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.12.19-жылдагы № 719 «Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо уюмдарында медициналык таштандылар менен иштөө жана сымап камтыган продукциялар менен иштөө маселелери жөнүндө”»токтому менен төмөндөгүлөр бекитилген: “Медициналык таштандылар менен иштөө тартиби” жана “Иш жана Сымап камтыган продукцияларды иштетүү». Менчигинин түрүнө карабастан бардык саламаттык сактоо уюмдарынын аны ишке ашырууга милдеттүүлүгү бул документтин маанилүү өзгөчөлүгү болуп саналат. Документте ошондой эле экологиялык коркунучтуу жана айлана-чөйрөгө жана адамдардын ден соолугуна зыяндуу таасиринен улам медициналык калдыктарды өрттөө технологиясын колдонууга тыюу салуу киргизилет, бул Стокгольм жана Базель конвенцияларына ылайык келет.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 17.07.20-жылдагы № 526 "COVID-19 пандемиясынын мезгилиндеги Республиканын саламаттык сактоо уюмдарынын убактылуу типтүү иштөө тартибинин 2-редакциясын бекитүү тууралуу" буйругу, №8 тиркеме Медициналык таштандыларды башкаруунун стандарттуу операциялык жол-жоболорунун жыйнагы” COVID-19 менен ооруганлардын бардык калдыктарын “В” классындагы өтө эпидемиологиялык коркунучтуу таштандылар катары классификациялайт.Анда стационардык жана мобилдик бригадаларды жабдууга, ошондой эле бөлүү, идентификациялоо, таңгактоо, медициналык таштандыларды маркировкалоо, чогултуу жана тазалоо жана зыянсыздандыруу(утилдештирүү) жерине ташуу.

Кайрадан Кыргызстанда таандык болгон өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдө таштанды таштоочу жайларда, б.а. таштанды таштоочу жайларда (шахтачылар деп аталган) адамдар таштандыларды аралап жүргөндүктөн, кошумча коркунучтар жаралууда. Таштандыларды иштетүүчүлөр ийненин сайылышынан жана уулуу жана жугуштуу материалдардын таасиринен дароо жаракат алуу коркунучуна кабылышат.

Медициналык таштандыларды коопсуз башкаруу системасын өркүндөтүү максатында Чүй жана Ысык-Көл облустарынын батыш аймактарындагы 100 фельдшердик-акушердик пункттарда «Фельдшердик-акушердик пункттун деңгээлинде медициналык калдыктарды коопсуз башкаруу системасы» аттуу тренингдердин сериясы өткөрүлгөн.

Чүй жана Ысык-Көл облустарынын батыш аймактарындагы ФАПтардан 100 медицина кызматкерлери окутулду. Тренингдер ГЭФ-ПРООНдун “Кыргызстанда медициналык таштандыларды туура эмес башкаруунун натыйжасында туруктуу органикалык булгоочу заттардын жана сымаптын атайылап чыгуусунан адамдын ден соолугун жана айлана-чөйрөнү коргоо” долбоорунун колдоосу менен өткөрүлдү.

«Саламаттык сактоо таштандыларды башкаруу жөнүндө» колдонуудагы мыйзамдар Өкмөт тарабынан 2018-жылдын февраль айында “Кыргыз Республикасынын аймагында саламаттык сактоо таштандылар менен иштөө боюнча нускама” жөнүндө токтому менен кайра каралып, бекитилген. Өкмөттүн «Кыргыз Республикасынын аймагында саламаттык сактоо таштандылар менен иштөө боюнча нускама» токтому менчигинин түрүнө карабастан бардык медициналык мекемелерди камтыйт жана таштандылардын зыяндуулугуна карата салттуу мамиледен баш тартууга мүмкүндүк берет жана саламаттык сактоо таштандылардын институционалдык концепциясын киргизүүгө жана колдонууга көмөктөшөт. Чогултуу, убактылуу сактоо, ташуу жана утилдештирүү боюнча мыйзамдык деңгээлде катуу талаптар коюлган.

Кыргызстан 2005-жылдын июль айында Туруктуу органикалык булгоочу заттар (ТОР) боюнча Стокгольм конвенциясын ратификациялады жана ГЭФтин каржылоосу жана ЮНЕПтин колдоосу менен ТОК боюнча Улуттук иш-аракеттер планын (УИП) камтыган Улуттук ишке ашыруу планын (УИП) иштеп чыкты. УИП Кыргызстандын Президентинин жарлыгы менен бекитилген жана 2009-жылы Стокгольм конвенциясына киргизилген. Долбоор Стокгольм конвенциясынын Кыргызстанда ишке ашырылышы менен түздөн-түз байланышкан жана абдан актуалдуу.

2005-жылы Саламаттыкты сактоо министрлиги менен Швейцариянын Кызыл Крестинин биргелешкен долбоору ооруканалардагы медициналык таштандыларды туура башкаруу оорукана ичиндеги инфекцияларды бир топ кыскартканын көрсөткөндүктөн, Саламаттык сактоо таштандыларды башкаруу (СТБ) Саламаттыкты сактоо министрлигинин башкы приоритети болуп саналат.

2012-жылдан бери «Жашыл Крест» «Экоис» бейөкмөт уюму менен биргеликте «Медициналык таштандыларды башкарууну жакшыртуу аркылуу Кыргызстанда ден-соолукка жана коопсуздукка медициналык таштандылардын терс таасирин азайтуу» аттуу долбоорду ишке ашырып келет. Долбоордун алкагында Бишкек шаарындагы гинекологиялык оорукана автоклав жана башка Саламаттык сактоо таштандыларды башкаруу (СТБ) каражаттары (ийне кескичтер, инфекциялык таштандыларды сактоочу контейнерлер ж.б.) менен камсыз болгон. Оорукана химиялык дезинфекциядан автоклавга өтүү менен үнөмдөөгө жетишкен.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги тарабынан ишке ашырылуучу медициналык таштандыларды башкаруу жана оорукана ичиндеги инфекцияларды көзөмөлдөө боюнча максаттуу программа. Бул программанын алкагында Нарын облусунда Швейцариянын Кызыл Крест уюмунун колдоосу менен айыл жериндеги ооруканалар үчүн атайын медициналык кызматкерлерди дарылоо үчүн автоклав технологияларын иштеп чыгуу жана сыноо боюнча пилоттук долбоорлор ишке ашырылды.

2011-жылдан бери «Нарын модели» Кыргыз-Швейцария Саламаттык сактоо таштандыларды башкаруу (СТБ) долбоорунун алкагында өлкөнүн башка аймактарында (айыл жерлеринде) жайылтылган.

2019-жылы өлкөнүн Өкмөтүнүн №719 «Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо уюмдарында медициналык таштандылар жана сымап камтыган продукцияларды башкаруу жөнүндө» токтому чыккан.

Министрлик тарабынан 2018-жылы «Инфекциялык көзөмөл» практикалык колдонмосу бекитилген. Ал эми «Инфекциялык контролдун алкагында Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо уюмдарын суу менен камсыздоо, санитария жана гигиена» колдонмосу 2021-жылдын июнь айында чыккан.

ТҮРКИЯ

Түркияда медициналык таштандыларды коопсуз башкарууга байланыштуу принциптер 2017-жылдын 25-январындагы № 29959 Расмий гезитинде жарыялоо аркылуу күчүнө кирген Медициналык таштандыларды көзөмөлдөө жөнүндө жобо менен аныкталган. Саламаттык сактоо мекемелеринин ишинин натыйжасында пайда болгон медициналык таштандылар жана бул таштандыларды алар өндүрүлгөн жерлерде өзүнчө чогултуу, саламаттык сактоо мекемесинин ичинде ташуу, убактылуу сактоо, медициналык таштандыларды кайра иштетүүчү объектке ташуу жана көмүү. Жугуштуу, патологиялык жана курч калдыктар жободо медициналык таштандылар катары аныкталат. Мындан тышкары, Жобонун 1-тиркемесинде саналып өткөн, өз ишинин натыйжасында медициналык таштандыларды пайда кылган бардык адамдар, мекемелер жана уюмдар саламаттыкты сактоо мекемелери катары аныкталат.

Медициналык таштандыларды контролдоо жөнүндө жобо муниципалитеттердин медициналык таштандыларды башкарууга байланыштуу милдеттерин деталдуу түрдө жөнгө салат.

Жобого ылайык, медициналык калдыктарды алардын келип чыккан булагында өзүнчө чогултуу, ташуу жана саламаттык сактоо мекемесинин аймагында убактылуу сактоо үчүн саламаттык сактоо мекемелери жоопкерчилик тартат.

Убактылуу кампалардан/медициналык таштандыларды кайра иштетүүчү жайларга таштандыларды ташуу/ташуу, стерилизациялоо жана/же утилизациялоо, ушул максатта медициналык таштандыларды кайра иштетүүчү ишканаларды түзүү/түзүү, эксплуатациялоо/эксплуатациялоо боюнча милдеттер шаарлардын муниципалитеттерине таандык. Ошондой эле шаарларда, башка жерлердеги муниципалитеттерге же ыйгарым укуктарын өткөрүп берген адамдарга жана уюмдарга.

Жобого ылайык, медициналык таштандыларды өрттөп жок кылууга болот. Ар кандай химиялык заттар менен иштетилген патологиялык таштандыларды өрттөп жок кылуу милдеттүү.

Бирок дене мүчөлөрү жана органдары, анын ичинде кан баштыктары жана эч кандай химиялык заттар менен иштетилбеген кан запастары стерилизациялоочу жайда иштетилет. Кол, бут, түйүлдүк сыяктуу таанымал

жана инфекция коркунучу жок патологиялык таштандыларды гана көмүүгө болот.

Көмүлүүсү талап кылынган патологиялык таштандыларды бейтапка же бейтаптын жакындарына саламаттык сактоо уюму тарабынан берилүүчү документ менен жеткирилет.

Сөөк коюу жол-жобосун ишке ашырууда 2010-жылдын 19-ноябрындагы № 27467 Расмий гезитинде жарыяланган көрүстөн жерлерин куруу жана сөөк коюуну ташуу жана көмүү тартиби жөнүндө жобонун жоболору колдонулат.

Медициналык таштандыларды өрттөө жолу менен жок кылууда 2010-жылдын 6-ноябрындагы жана № 27721 Расмий гезитинде жарыяланган Таштандыларды өрттөө жөнүндө жобонун жоболору сакталууга тийиш.

Башка жагынан алып караганда, жугуштуу таштандыларды жана кесүүчү таштандыларды стерилдөө процессинен өтүү менен зыянсыз кылынышы мүмкүн. Зыянсыз абалга келтирилген жана медициналык таштандылар мүнөзүн жоготкон таштандылар 2010-жылдын 26-мартындагы жана № 27533 Расмий гезитинде жарыяланган Таштандыларды үзгүлтүксүз сактоо жөнүндө жободо аныкталган 2-класстагы полигондордо жок кылынышы мүмкүн.

Саламаттык сактоо мекемелери өздөрү чыгарган таштандыларды чогултуу, ташуу, стерилизациялоо жана зыянсыздандыруу (утилизациялоо) үчүн зарыл болгон чыгымдарды төлөп берүүгө милдеттүү.

Министрлиг жыл сайын Регламенттин жоболорун сактоо шартында медициналык таштандыларды чогултуу, ташуу, стерилизациялоо жана зыянсыздандыруу(утилдештирүү) боюнча чыгашалар үчүн негиз боло турган төлөм медициналык таштандылар пайда болгон облустун жергиликтүү экологиялык кеңеши тарабынан аныкталат жана жарыяланат жана аларга билдирилет. Медициналык таштандыларды зыянсыздандыруу (утилдештирүү) үчүн төлөмдү аныктоодо пайда болгон таштандылар бара турган стерилизациялоо жана/же утилизациялоо объектисине чейинки транспорттук аралык, ошондой эле стерилизацияга жана/же зыянсыздандыруу (утилдештирүү) боюнча чыгымдар эске алынат.

Түркияда биринчи стерилизациялоочу жайлар 2008-жылы түзүлгөн. 2023-жылдын сентябрына карата 81 провинцияда жалпысынан 68

стерилизациялоочу жай жана 3 өрттөөчү жай медициналык таштандыларды башкарууну камсыздайт.

Түркия Туруктуу органикалык булгоочу заттар боюнча Стокгольм конвенциясына 2001-жылдын 23-майында кол койгон. Конвенция 2009-жылдын 2-апрелиндеги № 5871 Мыйзамы менен ратификацияланган (Расмий гезит № 27200, 2009-жылдын 14- апрелинде) жана бекитүү менен берилген. Министрлер Кеңеши № 2009/15272 (Расмий гезит, 2009-жылдын 30-июлундагы № 27304) чечими. Түркия 2010-жылдын 12-январында Конвенцияга мүчө болгон.Түркия ТОК боюнча Улуттук ишке ашыруу планын иштеп чыккан.

1998-жылдын 10-сентябрында Түркия кээ бир коркунучтуу химиялык заттардын жана пестициддердин эл аралык соодасында алдын ала маалымдалган макулдук жөнүндө Роттердам конвенциясына кол койгон.

Конвенцияны ратификациялоо 2017-жылдын 9-мартындагы № 6988 Мыйзамы менен бекитилген (Расмий бюллетень, 2017-жылдын 3-апрелиндеги № 30027) жана аны бекитүү Министрлер Кеңешинин № 2017/10427 (Расмий) чечими менен кабыл алынган. Газета № 30141, 2017-жылдын 1-августу). Түркия 2017-жылдын 20-декабрында Конвенцияга мүчө болгон.

Озон катмарын бузуучу заттар боюнча Монреаль протоколуна Түркиянын кошулуусу 1990-жылдын 6-июнундагы № 3655 Мыйзамы (Расмий гезит № 20554, 1990-жылдын 20-июну) менен бекитилген жана кошулуу Кеңеш тарабынан кабыл алынган. Министрлердин токтому № 90/733 (Расмий гезит, 1990-жылдын 8-сентябрындагы № 20629). Түркия 1991-жылдын 19-декабрында Озон катмарын бузуучу заттар боюнча Монреаль протоколуна мүчө болгон.

Түркия ошондой эле Минамата конвенциясы ратификациялады.

КОРУТУНДУ

Коркунучтуу медициналык таштандылар менен байланышкан тобокелдиктер медициналык таштандыларды башкаруу системасынын бардык этаптарында бар. Таштандылардын бул түрү менен иштеген медициналык кызматкерлер жана көмөкчү кызматкерлер ташуу жана иштетүү учурунда инфекциянын эң чоң коркунучуна кабылышат. Медициналык таштандылар менен иштөөдө төмөнкүдөй негизги

тобокелдиктер аныкталат: Инфекциялык коркунучтар, учтуу/кесүүчү таштандылар менен байланышкан жаракаттар, уулуу жана канцерогендик таасирлер, айлана-чөйрөнүн булганышы, инъекциялык жер аркылуу өтүү, теринин жаралары (инъекциялар, операциялар ж.б.у.с.), былжыр чел аркылуу сиңирүү, азыраак, дем алуу жана тамак сиңирүү системасы аркылуу.

ТүркПА регионунда ар бир өлкө медициналык таштандыларды башкаруу саясатынын ар кандай тарыхына жана өзгөчөлүктөрүнө ээ. Бирок, алар саламаттыкты сактоо тармагында коопсуз жана экологиялык жактан дени сак тажрыйбаларды ишке ашыруу боюнча жалпы максаттарга ээ болушу керек. Негизги максат тобокелдиктерди андан ары азайтуу үчүн адамдын ден соолугун жана айлана-чөйрөнү медициналык таштандыктардын коркунучтуу таасиринен коргоо болушу керек. Түрк мамлекеттеринде медициналык таштандыларды туруктуу башкаруунун негизги принциптерин иштеп чыгуу маанилүү. Медициналык мекемелер айлана-чөйрөнүн булганышын азайтуу үчүн таштандыларды чыгарууда жаңы технологияларды колдонушу керек. ТүркПАга мүчө мамлекеттер мүчө болгон эл аралык уюмдардын алкагында жана алар өнөктөш болгон эл аралык келишимдердин алкагында тиешелүү тармактарда кызматташа алышат.

Ошол эле учурда биомедициналык таштандыларды чыгаруучу компаниялар саламаттыкты сактоодо маанилүү ролду ойнойт. Алар биомедициналык таштандыларды коопсуз жана натыйжалуу башкарууну камсыз кылат. Алар таштандыларды чогултушат жана ташышат, натыйжалуу тазалоо жана дезинфекциялоо процесстерин колдонушат жана ченемдик стандарттарга жооп беришет. Алар ошондой эле саламаттыкты сактоо мекемелерине окуу жана билим беришет. Бул компаниялар экологиялык туруктуулукка умтулушат. Алар айлана-чөйрөгө тийгизген таасирин азайтуу үчүн таштандыларды азайтуу боюнча чараларды ишке ашырышат. Биомедициналык таштандыларды жок кылуучу компаниялар менен өнөктөш болуу менен, саламаттыкты сактоо мекемелери сапаттуу жардам көрсөтүүгө басым жасай алышат. Алар коопсуз жана натыйжалуу иштетилип жатканын билип, таштандыларды башкаруу жоопкерчилигин эксперттерге тапшыра алышат. Бирок Түркияда колдонулуп жаткан Медициналык таштандыларды көзөмөлдөө боюнча жобого ылайык, муниципалитеттер саламаттыкты сактоо мекемелеринен медициналык таштандыларды чогултуу, ташуу, кайра иштетүү жана жок кылуу үчүн жооптуу. Муниципалитеттер медициналык таштандыларды

кайра иштетүү менен алектенген компания менен протокол түзүү менен бул милдеттерди өткөрүп бере алышат.

Мүчө мамлекеттердин ортосунда медициналык таштандыларды башкаруу боюнча маалыматты жана мыкты тажрыйбаларды бөлүшүү медициналык таштандыларды башкаруу боюнча ийгиликтүү саясаттарды, эрежелерди жана технологияларды бөлүшүүнү камтышы мүмкүн. Медициналык таштандыларды зыянсыздандыруу (утилдештирүү) жана кайра иштетүү боюнча стандарттарды жана регламенттерди иштеп чыгуу, мүчө мамлекеттердин саламаттык сактоо кызматкерлерин жана таштандыларды башкаруу боюнча кызмат адамдарын окутуу жана потенциалын жогорулатуу программаларын уюштуруу, медициналык таштандыларды башкаруунун экологиялык жактан таза жана экономикалык жактан үнөмдүү технологияларынын ортосунда трансфертке көмөктөшүү. Мүчө мамлекеттер маанилүү көйгөй болуп саналат. Бул таштандыдан энергияга технологияларды жана стерилдөөнүн алдыңкы ыкмаларын камтышы мүмкүн. Биргелешкен маалымдоо кампаниялары жана билим берүү программалары коомчулукка, саламаттыкты сактоо адистерине жана таштандыларды башкаруу боюнча кызматкерлерге медициналык таштандыларды туура башкаруунун маанилүүлүгү жөнүндө маалымат бере алат.

ТүркПАнын алкагында медициналык таштандыларды башкаруу боюнча кызматташуу глобалдык туруктуулук максаттарына салым кошуу менен натыйжалуураак, үнөмдүү жана экологиялык жактан таза практикага алып келиши мүмкүн.